

HIJ IS VERREZEN!

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT / P106088
V.U.: E. GOVAERTS, POSTBUS 14, 2650 EDEGEM

NR. 26 / MAART-APRIL 2007
AFGIFTEKANTOOR: ANTWERPEN X

« EEN ENGEL MET EEN ZWAARD VAN VUUR »

DE kruistochten, in de middeleeuwen, hadden in het Nabije Oosten een christelijke staat gesticht: het Latijnse koninkrijk van Jeruzalem, met de bedoeling de pelgrimsweg naar de heilige stad opnieuw te openen en de Turkse dreiging tegen te gaan. Wij hebben, na het einde van de Tweede Wereldoorlog, de zionistische staat Israël in het leven geroepen, die ons terugvoert naar de tijd van Jozuë... Om te overleven moet deze joodse staat onafgebroken oorlog voeren tegen de Arabische landen die hem langs alle kanten omgeven. Wij beleven op dit ogenblik de letterlijke vervulling van de woorden die abbé de Nantes neerschreef op 13 juli 1967, dag op dag vijftig jaar na 13 juli 1917 toen Lucia, Francisco en Jacinta « een Engel met een zwaard van vuur in zijn linkerhand » gezien hadden. « Vonken vlogen er af en vlammen sloegen er uit, alsof die de wereld in brand moesten steken. »

« De Arabische of Israëlsche lucifer die het kruitvat dat de wereld is, zal doen ontploffen, is onder niemands controle en kan morgen ontvlammen » (*Lettre à mes amis* nr. 249, p. 2). Hij kon het niet beter zeggen, alsof het Derde Geheim hem in het geheim meegedeeld was!

Abbé de Nantes reageerde hiermee op de Zesdaagse Oorlog van juni 1967, de *Blitzkrieg* van het Israëlsche leger die de wereld tot op de rand van een atoomoorlog bracht. Op 5 juni om kwart voor zeven 's morgens bombardeerden Israëlsche gevechtsvliegtuigen de Egyptische vliegvelden en schakelden de luchtmacht van Nasser volledig uit. Tegelijkertijd stuurde minister van Defensie generaal Moshe Dayan een groot tankleger de Sinaïwoestijn in. Egypte werd compleet verslagen, de hele woestijn tot aan het Suezkanaal en de Gazastrook kwamen onder Israëlsche controle. Binnen hetzelfde tijdsbestek werden Cisjordanië en Oost-Jeruzalem (met de Klaagmuur) veroverd op Jordanië en werd de Jordaan

Het mirakel van de duiven tijdens de pelgrimstocht van het beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Fatima (Italië, Emilia-Romagna).

de oostgrens van de joodse staat. Op Syrië werd de Golanhoogvlakte buitgemaakt, maar toen *Tsahal* oprukte naar Damascus met de bedoeling het regime van het « Arabisch Cuba » omver te werpen kwam Moskou tussenbeide en stelde een ultimatum aan Israël. De spanning tussen de V. S. en de Sovjetunie steeg tot een gevaarlijk hoogtepunt. De Israëli's gaven toe en op 10 juni eindigden de vijandelijkheden. De joodse staat had op alle fronten gezegevierd, maar zat door de geweldige gebiedsuitbreiding wel opgescheept met het bestuur over één miljoen Arabieren.

De stichter van de Katholieke Contrareformatie zag in hoe zwaar de consequenties van deze triomf waren: « Israël zal zijn gemakkelijk behaalde overwinning nu als een zware last moeten dragen. Daags na die dertiende mei 1967 waarop Paus Paulus VI meende van de Hemel de verzekering gekregen te hebben dat "de vrede een haalbaar doel" was, hield zij op het te zijn »... omdat zij niet gevraagd was aan het enige dat de macht ontvangen had om de

vrede te geven: het ONBEVLEKT HART VAN MARIA, want « de vlammen doofden uit toen zij in aanraking kwamen met het schitterend licht dat Onze-Lieve-Vrouw er vanuit haar rechterhand op liet stralen. »

« De hardnekkige rivaliteit tussen de twee imperialistische grootmachten, die van het Westen en die van het Oosten, worden in het geval van het Nabije Oosten nog versterkt door racisme en religieus fanatisme, die zich geen van beide volledig ondergeschikt willen maken aan de machtige beschermheer. »

Het gevaar is alleen nog groter geworden sedert de verzwakking van de twee grootmachten. Vandaag de dag zijn we terechtgekomen in de situatie die voorzien was:

« De gevechtsfronten van de joodse staat zijn nu veraf gelegen en hebben elke zin voor maat verloren. Heel Israël heeft geen andere keus dan voortdurend gemobiliseerd te blijven – of veeleer geïmmobiliseerd, »

aan de verre uithoeken van de Sinaiwoestijn en in Gaza, in Cisjordanië en oog in oog met Syrië. »

Deze zomer, in juli 2006, heeft het Israëlsch leger niet echt gezegevierd in zijn poging om de terroristen van Hezbollah in het zuiden van Libanon uit te schakelen. Dat bevestigt de stelling van abbé de Nantes uit 1967 : *« Voortaan werkt de tijd in het voordeel van het Arabisch kamp. »*

« De internationale instanties hebben overduidelijk niet het noodzakelijk gezag om een rechtvaardige en redelijke oplossing op te leggen. Er is overigens geen "rechtvaardige en redelijke oplossing". [...] Vanaf zijn oprichting in 1947 is de joodse staat een absurde schepping zonder levensvatbaarheid, bij decreet van de Verenigde Naties opgetrokken op Arabisch grondgebied en gebaseerd op een juridische monsterachtigheid. De grenzen van die staat zijn een onmogelijke zaak. In 1948 al corrigeert Israël die grenzen en eigent zich gebieden toe waaruit het de oorspronkelijke bewoners verjaagt, zonder zich om welk recht dan ook te bekommeren. Sindsdien zijn er onophoudelijk conflicten geweest. Als men wil zijn de Israëli's de hatelijke "bezetters" en de Arabische vrijkorpsen de "bevrijders" of het "verzet", dat door het Wereldgeweten moet gesteund worden. Maar men kan in Israël ook het kleine heldhaftige volk zien dat zoals David tegen Goliath vecht, en dat in de vlakte van de Filistijnen de barbaarse invaller terugdringt die dit dappere volk wilde verpletteren. In het laatste geval is het goed recht aan de kant van Israël !

*« Dat heeft tot gevolg dat de moralisten elkaar niet meer begrijpen, dat de juristen wanhopig de handen in de lucht steken en dat de resoluties van de Verenigde Naties elkaar tegenspreken en annuleren... Dan blijft alleen de MACHT nog over, en iedereen weet dat "de rechtvaardigheid niet slaapt in het bed van de overwinnaar"... » Oog om oog, tand om tand : *« Het zijn onze vijanden die elkaar bekampen »*, ten koste van de christenen.*

Tussen de hamer van Israël en het aambeeld van de Arabische terroristen wordt de christenheid van het Nabije Oosten vermorzeld. De christenen in Palestina, Libanon, Irak slaan op de vlucht en worden verstrooid, zoals een kudde zonder herder die de verdediging ervan op zich neemt. Want de herders zijn in de valkuil van de "dialoog" getrapt, de eeuwige dialoog met iedereen, vol respect voor de anderen, in een gemeenschappelijke gehechtheid aan de democratie en het basisbeginsel ervan : de godsdienstvrijheid.

DE DUIF VAN DE VREDE

Na het beëindigen van zijn gebed in de Blauwe Moskee van Istanboel kreeg de Paus een geschenk waarin de *basmala* gegraveerd was, de aanroeping van Allah waarmee elke soera van de Koran begint en die de vorm heeft van een duif. De grote moefti zei doodsinnig dat de islam een godsdienst van vrede is. *« Uw bezoek gaat in de richting van de wederzijdse ontmoeting en het wederzijds begrip »*, verklaarde hij aan de Paus. *« Is dit toeval ? »* vroeg Benedictus XVI toen hij op zijn beurt

een geschenk overhandigde waarop duiven waren voorgesteld. *« Het is een voorteken »*, antwoordde de moefti.

Hij kon het niet beter onder woorden brengen. Ooit zal er een dag komen waarop de Paus zal vaststellen hoe noodlottig de vruchten van zijn politiek van *« dialoog »* zijn, en waarop hij *« het voorteken »* zal begrijpen dat hem in de Blauwe Moskee gegeven werd. De duiven in de geschenken herinneren immers aan het mirakel dat zestig jaar geleden voor het eerst duidelijk maakte dat alléén Onze-Lieve-Vrouw van haar Zoon het mandaat gekregen heeft om de vrede te schenken.

Op 1 december 1946 begon het beeld dat José Ferreira Thedim van Onze-Lieve-Vrouw van Fatima gemaakt had, op nauwkeurige aanwijzingen van zuster Lucia zelf, aan een grootscheepse pelgrimstocht doorheen de wereld. *« Een pelgrimstocht vol wonderen »*, zei Paus Pius XII in een radiotoespraak op 13 oktober 1951 : *« Overal waar zij voorbijkomt, in Amerika zowel als in Europa, in Afrika en in India, in Indonesië en in Australië, regent het zegeningen van de Hemel en vernieuwt zich de wonderen van de genade. »* Binnen het tijdsbestek van tien onafgebroken jaren werd Onze-Lieve-Vrouw van Fatima plechtig onthaald in 375 bisdommen. En steeds werd het beeld vergezeld van witte duiven die trouw aan de voeten van de hemelse Koningin bleven zitten. Ze waren voor het eerst verschenen op 1 december 1946 in het Portugese Bombarral :

« Niets kon hen verjagen : noch het lawaai van de menigte of de muziek die gespeeld werd, noch het geknetter van het vuurwerk dat afgestoken werd ; niet de regen of de wind, niet de dag of de nacht, niet de bloembladjes die uitgestrooid werden of de boeketten die men naar het beeld wierp. Zijn deze duifjes die braaf neerstreken aan de voeten van de Koningin van de vrede daar niet verschenen om ons te zeggen dat de mensen de vrede waarnaar de wereld smacht alleen maar zullen verkrijgen door de tussenkomst en de navolging van Onze-Lieve-Vrouw van Fatima ? » (kardinaal Cerejeira, Kerstmis 1946).

Op de dag van de grote catastrofe zal de Paus zich uiteindelijk herinneren dat alleen de Allerheiligste Maagd Maria de Koningin van de vrede is. Dan zal hij op zijn knieën vallen aan de voeten van de Maagd met het Onbevlekt Hart, *« met zijn hoofd in zijn handen en wenend »* om zijn verloochening, zoals de H. Petrus, op de manier waarop Jacinta het in haar beroemde visioen gezien heeft :

« Ik heb de Heilige Vader in een heel groot huis gezien, geknield vóór een tafel, met zijn hoofd in zijn handen en wenend. Buiten stonden er heel veel mensen ; sommigen wierpen stenen naar hem, anderen vervloekten hem en riepen hem zeer lelijke woorden toe. Arme Heilige Vader ! Wij moeten veel voor hem bidden. »

Laten wij inderdaad bidden zoals Jezus bad voor Petrus, opdat zijn geloof niet zou bezwijken. En wanneer hij zal *« teruggekeerd »* zijn, zal hij ons geloof bevestigen (Luc. 22, 32).

broeder Bruno van Jezus

REFORMATIE EN CONTRAREFORMATIE

HET HEILIG CONCILIE VAN TRENT

PAULUS III,
« DE BEKWAME STUURMAN »

ONDER het pontificaat van de zwakke Medici-paus Clemens VII (1523-1534), « een schip zonder roer in volle storm »¹, waren Kerk en christenheid door de ene ramp na de andere getroffen geweest. In 1523 voerde Zwingli zijn nieuwe ketterse belijdenis in Zürich in; andere Zwitserse kantons zouden van daaruit aangetast worden. Nog in dat jaar brak de Zweedse koning Gustaaf Vasa met Rome, eigende zich de bezittingen van de Kerk toe en legde zijn land het lutheranisme als staatsgodsdienst op. In 1526 verbrak Albrecht von Brandenburg, grootmeester van de Teutoonse Orde, met de goedkeuring van Luther zijn geloften, legde de hand op het gebied van de orde en stichtte het erfelijk hertogdom Pruisen. In hetzelfde jaar ging het koninkrijk Hongarije in de vreselijke veldslag van Mohács onder het geweld van de Turkse sabels ten onder en lag de weg naar Wenen voor de ongelovigen open. In 1527 werd Rome getroffen door de verschrikkelijke *Sacco di Roma*: de rebellerende lutherse landsknechten van Karel V plunderden de Eeuwige Stad en begingen de meest barbaarse en godslasterlijke wandaden, terwijl de Paus machteloos moest toekijken vanuit de Engelenburcht waar hij zich verschanst had. In 1533 huwde de Engelse koning Hendrik VIII, na vruchteloos geprobeerd te hebben zijn wettig huwelijk door de Paus te doen ontbinden, in het geheim met zijn bijzit Anna Boleyn, een verbintenis die geratificeerd werd door het Parlement en uitliep op het schisma van de Engelse Kerk.

Het conclaaf dat na de dood van Clemens VII bijeenkwam, koos met een haast nooit geziene eensgezindheid en op één dag tijd de 66-jarige kardinaal Alessandro Farnese tot Opperherder. Hij nam de naam **PAULUS III** aan en zou één van de grote hervormers van de Kerk worden (1534-1549).

Niets in de jeugd van Farnese liet voorzien dat hij zo'n overtuigd vernieuwer zou worden. Geboren in 1468, leidde hij een allesbehalve voorbeeldig leven. Zijn creatie tot kardinaal in 1493, op 25-jarige leeftijd, had hij te danken aan de Borgia-paus Alexander VI, die een affaire had met Alessandro's zus Giulia. In 1509 werd Farnese tot bisschop van Parma benoemd, en pas tien jaar later – hij had ondertussen drie zonen en een dochter – liet hij zich tot priester wijden. Vanaf dan begon hij echter een geregeld leven te leiden.

In 1540 vaardigde Paus Paulus III de bul *REGIMINI MILITANTIS ECCLESIAE* uit, waarmee de Compagnie van Jezus, gesticht door Sint-Ignatius van Loyola, officieel erkend werd. De Voorzienigheid leverde de Kerk hiermee de geestelijke strijdmacht die zij nodig had om het protestantisme met succes te bekampen en de katholieke renaissance te bewerkstelligen. Schilderij: Sint-Ignatius in audiëntie bij Paulus III.

« Alexander Farnese was tot in de toppen van zijn vingers een man van de Renaissance, gecultiveerd, vriend van de kunsten, liefhebber van pracht en praal, en dat zou hij op de Stoel van de H. Petrus blijven. Maar hij had ook een uitzonderlijk krachtig karakter dat gepaard ging met een uiterst bezonnen intellect. [...] Hij begreep het immense drama waarin het christendom verwickeld was, en dankzij hem zou de Kerk de beslissende ommekeer maken die al zolang verwacht werd. »²

De uitverkiezing van kardinaal Farnese werd in heel Europa met blijdschap begroet. « In de meest verwijderde landen, meer bepaald in Duitsland, genoot de nieuwe Paus een grote en gunstige reputatie, want zijn uitspraken ten gunste van een Concilie waren er bekend. De humanisten in Italië en Frankrijk, zelfs zij die in min of meerdere mate doordrongen waren van protestantse ideeën, betoonden hun vreugde door brieven en gedichten. Vanuit Padua schreef Pietro Bembo aan de uitverkozene dat hij zich verheugde

(1) Aldus de afgevaardigde van de markies van Mantua in een brief aan zijn opdrachtgever. Aangehaald in E. Rodocanachi, *Histoire de Rome. Les pontificats d'Adrien VI et de Clément VII*, Parijs, 1933. – (2) Daniel-Rops, *L'Église de la Renaissance et de la Réforme, 2. Une ère de renouveau: la Réforme catholique*, Parijs, 2de uitgave 1965, pp. 92-93.

over diens verheffing, voor heel de christenheid en in het bijzonder voor de Romeinen die zo wreed beproefd waren door het lot : "Want als u het roer in handen hebt, zullen we niet voor een schipbreuk moeten vrezen en zal het schip niet afwijken van zijn vaste koers." »¹

DE MOEIZAME WEG NAAR HET CONCILIE

Heel Europa verwacht dat Rome, geconfronteerd met de aanblik van haar eigen ruïnes ten gevolge van de plundering van 1527, zal ontwaken en zal begrijpen dat de hervorming noodzakelijk en dringend is, dat ze geen zaak van woorden alléén maar van krachtige daden moet zijn.

« Paulus III was zich ten volle bewust van de gevaren die de Kerk en de christenheid bedreigden. Hij was daarom vastbesloten om zijn toevlucht te nemen tot een buitengewoon middel : **de bijeenroeping van een oecumenisch Concilie** » (CRC nr. 334, juni 1997, p. 17). Want « *alleen een algemene Kerkvergadering was in staat om de enorme taak op te lossen van de hervorming van een zo groot organisme* » (Pastor, op. cit., p. 492).

Maar de Europese vorsten zitten niet te wachten op dit Concilie : « *Dubbelzinnige houding van Karel V. Met zijn Spaanse onderdanen vraagt hij de hervorming van de Kerk. Maar terzelfdertijd brengt hij katholieken en protestanten in Duitsland in onderhandelingen bijeen. Lopen de onherroepelijke dogmatische beslissingen van een concilie geen gevaar op brutale wijze de verwachtingen van deze nieuwe politiek te vernietigen ? Meer cynische hardnekkigheid van [de Franse koning] Frans I, bondgenoot van de Turk en van de protestantse vorsten. Dient de Paus zijn Italiaanse belangen ? Waarom zou hij dan op zijn beurt een onderneming begunstigen waarvan het resultaat wellicht het einde van de Duitse godsdienstige anarchie – zijn voornaamste kracht tegen zijn rivaal – zou zijn. Schuchterheid of apathie van de andere vorsten. Openlijke oorlog tenslotte, tot tweemaal toe, tussen de koning en de Keizer.* »²

En waar moet zo'n Concilie gehouden worden ? In de Pauselijke Staat ? Dat zou al te veel critici tegen Rome innemen. Op keizerlijk grondgebied ? Geen Fransman die in dat geval komt. In Frankrijk ? Dat zou Karel V nooit toelaten. Achtereenvolgens worden zo Mantua, Turijn, Piacenza, Bologna, Vicenza en zelfs Kamerijk als locatie overwogen.

Paulus III is echter een bijzonder hardnekkig man die zich niet laat ontmoedigen door tegenslagen. Hij is bovendien uitstekend op de hoogte van de ingewikkeldheid van de Europese politiek. Tien jaar lang levert hij een intense diplomatieke strijd om het beoogde Concilie te doen plaatsgrijpen. Zijn *nuntii* doorkruisen het continent. Driemaal roept een convocatiebul de bisschoppen op ; driemaal moet de openingsdatum noodgedwongen verschoven worden. Zo moeten de pauselijke legaten die in mei 1538 in Vicenza aankomen om het Concilie voor te zitten, noodgedwongen weer vertrekken : er zijn slechts vijf bisschoppen opgedaagd...

HERVORMING « IN HOOFD EN LEDEMATEN »

In afwachting werkt de Paus aan de Hervorming van de Kerk « *in capite et in membris* », « in het hoofd en in de

ledematen ». En eerst en vooral in het Romeinse Hoofd ! « *Wanneer ons eigen huis schoongemaakt is* », verklaart de H. Vader, « *zullen wij gemakkelijker in staat zijn ook de andere huizen schoon te maken.* »³

Hij vernieuwt daarom de samenstelling van het college van kardinalen, waarin hij uiterst bekwame, integere en geleerde medewerkers benoemt die zijn hervormingspolitiek ten volle zullen steunen. Het zijn « *de zuilen van de toekomstige heropbouw* », zoals een Poolse bisschop het uitdrukt : **Jacques Sadolet**, humanist, auteur van theologische werken en voorbeeldig bisschop van Carpentras ; **Nikolaus von Schönberg**, dominicaans theoloog en polyglot met een indrukwekkende staat van dienst als pauselijk legaat ; **John Fisher**, de bisschop van Rochester die zijn verzet tegen de schismatieke plannen van Hendrik VIII met de marteldood zal moeten bekopen ; **Reginald Pole**, een groot Engels humanist die later als aartsbisschop van Canterbury zal ijveren voor het herstel van het katholicisme in Engeland ; **Gasparo Contarini**, een leek uit Venetië, befaamd als humanist en theoloog, en grondig op de hoogte van de Duitse kwestie ; **Marcello Cervini**, de latere Paus Marcellus II, verstandig en deugdzaam, en een gedreven hervormer ; **Gian Pietro Carafa**, de latere Paus Paulus IV, medestichter van de orde van de theatijnen en zeer hervormingsgezind. « *De waardigste senaat van het pausdom sinds eeuwen* » : zo wordt het vernieuwde kardinalencollege geestdriftig omschreven door alle gelovigen die de renaissance van de Kerk in hun hart dragen.

In zijn consistories met deze kardinalen beslist Paulus III tot een hele reeks hervormende maatregelen met betrekking tot de Romeinse geestelijkheid : strengere voorwaarden op het vlak van moraal en bekwaamheid voor toekomstige clerici ; dwingende aanbeveling tot het veralgemeend dragen van het religieus habijt ; herinnering aan de verplichting van het *breviarium* ; waardiger bewaring en toediening van het H. Sacrament ; verbod om speelhuizen, theaters en cabarets te bezoeken of om deel te nemen aan het karnaval ; verplichting voor de priesters om tenminste eens per maand (!) de Mis te lezen ; enz. « *De Paus* », aldus Contarini in een brief aan zijn geestesgenoot Reginald Pole, « *heeft het werk van de hervorming ter hand genomen en is begonnen in zijn eigen diocees* » (12 mei 1537).

Het is eveneens onder dit pontificaat dat, in 1542, de impuls wordt gegeven tot de instelling van een inquisitierechtbank onder het rechtstreeks gezag van de H. Stoel : het is het *Heilig Officie*, dat moet waken over de naleving van de rechtlijnigheid van de katholieke leer en dat bijgevolg – zoals de stichtingsbul het uitdrukt – moet optreden « *tegen iedereen die afwijkt van het katholiek geloof of het aanvalt* ».

Op naam van Paulus III staat ook een andere vernieuwing, namelijk de invoering van de *Index*. De Paus is zich terdege bewust van de grote rol die de boekdrukkunst speelt bij de verspreiding van de ketterijen. Het is dus noodzakelijk om te beletten dat valse leerstellingen langs die weg overal kunnen doordringen. Daarom worden lijsten van schadelijke boeken opgesteld, en verkopers van

(1) Ludwig von Pastor, *Geschichte der Päpste seit dem Ausgang des Mittelalters*, Franse ingekorte vertaling 1972, p. 473. – (2) G. de Plinval en Romain Pittet, *L'Histoire illustrée de l'Église*, Ned. vert. 1950, deel 3, p. 71. – (3) Aangehaald in CRC nr. 334, juni 1997, p. 17.

die veroordeelde geschriften riskeren straffen gaande van geldboetes tot verbanning.

Een eensgezinde en grondig hervormde christenheid moet in de ogen van de Paus bovendien dringend het grote gevaar te lijf gaan dat het Westen bedreigt : de opmars van de Turken. De basisvoorwaarde voor een succesvolle campagne is natuurlijk het herstel van de vrede tussen Frankrijk en de keizer. Paulus III ontmoet Frans I en Karel V in Nice in 1538, maar het wederzijdse wantrouwen tussen beide monarchen is te groot en er wordt geen tastbaar resultaat geboekt. De Franse koning blijft gehecht aan zijn bondgenootschap met de *ongelovigen*. En Karel V wil eerst het godsdienstig geschil in het Duitse Rijk oplossen.

De Voorzienigheid levert Paulus III en de Kerk in die jaren ook de geestelijke strijdmacht die nodig is om met succes het protestantisme te bekampen en de katholieke renaissance te bewerkstelligen. De Bask **Ignatius van Loyola** sticht in Parijs op Montmartre de Compagnie van Jezus en trekt in 1537 met zijn metgezellen naar Rome. Zij worden eerst met argwaan bekeken : gaat het hier niet om de zoveelste nieuwlichterij en ketterij ? Een formeel proces bewijst echter de rechtgelovigheid van Ignatius, en in 1540 verleent de Paus de Sociëteit officiële erkenning. « *Zij strijden voor God onder de vlag van het Kruis, en willen alleen ten dienste staan van Christus, hun opperste leider, en de Paus van Rome, zijn vertegenwoordiger op aarde* », zegt de bul « *Regimini militantis Ecclesiae* ». Naast de geloften van gehoorzaamheid, armoede en kuisheid leggen de jezuïeten nog een vierde gelofte af : onvoorwaardelijke militaire gehoorzaamheid aan de Opperherder van de Kerk op alle gebieden waar zij ingezet zullen worden.

Aldus is het terrein voorbereid. Nu Rome het goede voorbeeld gegeven heeft, riskeert het ook niet meer dat een Concilie het gezag van de H. Stoel nog in vraag zou stellen. « *De spontane Contrareformatie, aangemoedigd door Paulus III, moest nu gevolgd worden door een meer geordende en met nog meer gezag beklede beweging : een "hiërarchische" Contrareformatie, door de zo plechtig mogelijke veroordeling van de ketterij met behulp van de anathema's van een oecumenisch Concilie* » (CRC nr. 334, juni 1997, p. 17).

« LÆTARE JERUSALEM » !

Wanneer in Crépy-en-Valois in 1544 buiten alle verwachting dan toch de vrede tussen Frans I en Karel V ondertekend wordt, kan de Paus eindelijk zijn grote plan ten uitvoer brengen : het Concilie, « *waarnaar ontelbare personen sedert zoveel jaren verlangd hadden, maar waaraan velen nog altijd bleven twijfelen, werd tenslotte werkelijkheid* » (L. von Pastor, *op. cit.*, p. 530). Het lijkt echt een mirakel !

De bul « *Lætare Jerusalem* » van 19 november 1544 « *roept vorsten, bisschoppen en theologen van de christenheid bijeen om een einde te maken aan de godsdienstige onenigheden die de eenheid van de Kerk verdelen, het christelijk volk te hervormen, de vrede tussen de staten te bevestigen en de kruistocht te bevorderen* » (de Plinval en Pittet, *op. cit.*, p. 72). Op 13 december 1545, de zondag « *Gaudete* », derde zondag van de Advent, wordt het oecu-

menisch Concilie met de zang van het « *Veni Creator Spiritus* » plechtig geopend in Trente, een kleine keizerlijke stad in Tirol, tegelijk Duits en Italiaans. In processie begeven de prelaten en theologen zich naar de Sint-Vigiliuskathedraal, waar kardinaal del Monte een plechtige H. Mis opdraagt en in opdracht van de Paus een volle aflaat aan alle aanwezigen verleent.

Volgens de bul heeft het Concilie tot taak « *DE DUISTERNIS VAN DE KETTERIJ TE VERJAGEN* » en « *DE ZAKEN TE HERVORMEN DIE NOOD HEBBEN AAN HERVORMING* ». Maar in welke volgorde moeten deze doelstellingen behandeld worden ? « *Twee opvattingen over de bedoelingen en de werkzaamheden van het concilie stonden tegenover elkaar : die van de Curie en die van de vorsten. De vraag was of eerst de oorzaak van de ketterij, de ontaarding en verwildering van de Kerk, onder ogen moest worden gezien of dat eerst diende te worden opgetreden tegen de gevolgen van de revolutie in Duitsland en de aanranding van de dogma's. De vorsten wilden het eerste, de Paus verlangde het laatste.* »¹

Het meningsverschil is van kapitaal belang. « *Paulus III, die meer dan tien jaar gevochten had om het Concilie te doen plaatsvinden, was niet bereid de dogmatische veroordeling van de ketterijen die heel de christenheid bedreigden nog langer uit te stellen. Moest de Kerk tegenover de dwalingen van Luther en de andere protestanten niet het meest plechtige oordeel uitspreken dat mogelijk is, namelijk een oordeel dat uitgaat van een oecumenisch Concilie, waar de bisschoppen van heel de Kerk zich verenigen met de Paus ? Maar de prelaten van Spanje en Napels, die de zaak van de Keizer toegewijd waren, wilden de lutheranen niet frontaal aanvallen* » (CRC nr. 334, p. 17). Zij proberen een formele veroordeling op de lange baan te schuiven en vragen dat het Concilie zich eerst zou bezighouden met de hervorming van de moraal en de discipline.

Op 22 januari 1546 stelt de bisschop van Feltre, Campeggio, een compromis voor dat door de Vergadering aangenomen wordt : « *Men kan moeilijk zeggen* », aldus de prelaat, « *of de slechte zeden en de misbruiken voortkomen uit een verkeerde leer, of omgekeerd de verkeerde doctrine een gevolg is van verdorven zeden. Maar dit is mijn getuigenis : toen ik Duitsland na een onderbreking van twintig jaar heb teruggezien, heb ik het land niet meer herkend wegens het verderf van de zeden als gevolg van het verderf van de dogma's. Mijn advies is dus om in dezelfde mate te handelen over het dogma én over de hervorming van de zeden.* »

De Paus geeft zijn akkoord : er zal beurtelings over de leer en over de discipline gesproken worden, maar op voorwaarde, zo preciseert hij, dat de kwesties van het geloof altijd éérst onder ogen gezien worden.

Een wijze beslissing ! Want daarmee heeft het Concilie vanaf het begin een gevaarlijke valkuil ontweken, namelijk « *om de redding enkel en alleen te verwachten van een andere "hervorming", parallel aan de subversieve Hervorming die eigenlijk een Revolutie was, in een soort van "vreedzame coëxistentie" tussen beide.* » De Kerkvergadering « *heeft de redding allereerst gezocht in een KRACHTIGE OPERATIE VAN CONTRAREFORMATIE EN CONTRAREVOLUTIE,*

(1) Joseph Bernhart, *Der Vatikan als Weltmacht*, Ned. vert. *De drievoudige kroon*, 1953, p. 195.

om “*tabula rasa*” te maken zodat de Kerk weer ruimte zou hebben voor het heilige werk van zuivering van haar leden en haar instellingen, dat altijd al haar voortdurende bekommernis is » (abbé de Nantes, CRC nr. 4, jan. 1968, p. 5).

« EEN ONVERGELIJKBAAR WERK »

Van december 1545 tot mei 1547 houdt het Concilie acht zittingen, waarin schitterend werk wordt geleverd. « *De overgrote meerderheid van de Vaders, die met hun verschillende temperamenten samenwerkten aan een grandioze opdracht, was bezield door de overtuiging dat zij bezig waren met een werk dat beslissend zou zijn voor het heil en de redding van de Kerk* » (Daniel-Rops, *op. cit.*, p. 104).

Het eerste dogmatisch decreet, over de bronnen van de Openbaring, valt de protestantse ketterij aan de wortel aan. Tegen Luther in, die met zijn « *sola Scriptura* » de H. Schrift tegenover de dogma's van het leergezag geplaatst heeft, bevestigt het Concilie dat niet alleen het Oude en het Nieuwe Testament maar ook de apostolische Traditie – de leer die van Christus via de apostelen en hun opvolgers op ingeving van de H. Geest tot ons gekomen is – een bron van het geloof is.

Zes maanden van intense arbeid zijn nodig om het dogmatisch decreet over de leer van de Rechtvaardiging op punt te stellen, « *een meesterwerk van theologie dat helder en krachtig de katholieke waarheid formuleert* » (Pastor, p. 557) en de protestantse dwalingen klaar en duidelijk veroordeelt. « *Zoals nagenoeg alle dogmatische decreten van het Concilie van Trente bestaat ook deze tekst uit twee delen: een eerste, “positief” deel waarin de ware leer wordt uiteengezet, en een tweede deel met canons – drieëndertig in dit geval – waarin de aan de leer tegengestelde dwalingen kernachtig worden samengevat en met de banvloek (anathema) geslagen. De doctrine van Luther over de rechtvaardiging door het geloof alleen, zonder de werken, wordt in dit decreet in al zijn aspecten veroordeeld* » (CRC nr. 334, p. 17).

De definities van Trente « *bevestigen de heerschappij van de goddelijke Predestinatie en de genade, volgens Sint-Paulus en Sint-Augustinus, maar zonder de vrijheid van de mens te verwerpen noch de mogelijkheid van goede werken en de verdienste daarvan. Zowel het sterke optimisme van Sint-Bernardus, het christelijk humanisme van Sint-Thomas van Aquino als de oproep van Sint-Ignatius tot inspanning en actie komen tot hun recht in de tridentijnse leer. Een nieuw charter van katholieke eenheid was tot stand gebracht, dat tegelijkertijd de bevestiging betekende van al wat in de Kerk sedert het begin van de eeuw aan de gang was – lang vóór Luther en zonder zich om hem te bekommeren – voor het herstel van de heiligheid en de leer* » (abbé de Nantes, CRC nr. 95, p. 4).

Tijdens de vijfde zitting wordt gesproken over de Onbevleete Ontvangenis van Maria. Kardinaal Pacheco heeft een definitie voorbereid, waarin hij gesteund wordt door de theologen van de Paus, de jezuïeten Laynez en Salmeron. Maar de tegenstand van een groot aantal Vaders maakt duidelijk dat het nog te vroeg is voor de afkondiging van dit grote dogma...

Dan bemoeit de politiek zich opnieuw met het Concilie.

Karel V verneemt de inhoud van de dogmatische decreten en ontsteekt in grote woede. Zijn compromispolitiek met de lutheranen komt in het gedrang! Zonder blikken of blozen eist hij dat het Concilie niet meer verder gaat in hetzelfde spoor. Net op dat moment, in de lente van 1547, breekt plots een besmettelijke ziekte uit in Trente. De werkzaamheden moeten stilgelegd worden, en bepaalde prelaten die de machtige vuist van de Keizer vrezen, nemen de kans te baat om met stille trom te vertrekken. In februari 1548 verhuist het Concilie officieel naar Bologna, maar het zijn alleen Italianen die daar verschijnen...

Op 10 november 1549 sterft de oude Paus, vol ongerustheid over de toekomst van het grote werk dat hij begonnen is. Het conclaaf kiest als opvolger kardinaal del Monte, de voorzitter van het Concilie, die de naam Julius III aanneemt. Ondertussen is de politieke toestand weer verslechterd, en staan Frankrijk en het Rijk opnieuw op voet van oorlog. Het Concilie wordt terug samengeroepen in Trente, maar de Fransen krijgen verbod van hun koning om ernaar toe te gaan.

Al deze moeilijkheden beletten echter niet dat een beperkte groep concilievaders een heel jaar lang, van mei 1551 tot april 1552, met grote ernst doorwerkt aan de dogmatische decreten over de sacramenten. Daartoe bezorgen de legaten hen lijsten van dwalingen die voorkomen in de boeken van Luther, Calvijn, Melancton en Zwingli. « *De zitting van 15 oktober 1551 werd met een buitengewone plechtigheid gevierd: men kondigde er de definitie van het dogma van de Eucharistie af, tegen de ontkenningen van de zogenaamde hervormers. Het decreet telde elf canons waarin de protestantse ketterijen gebanvloekt werden* » (CRC nr. 334, p. 18).

Dan worden alle activiteiten voor twee jaar opgeschort omdat de stad bedreigd wordt door militair geweld!

Wanneer deze termijn verstreken is, ontbreekt het Julius III echter aan energie om een nieuw initiatief te nemen. Hij overlijdt in 1555. Velen in de christenheid beginnen zich luidop af te vragen of een Concilie, met alle discussies en traagheid vandien, wel het geschikte middel is om de geloofsproblemen op te lossen. Zou één man die alleen optreedt niet efficiënter zijn? Zo denkt ook de man die op Hemelvaartsdag 1555 de Troon van de H. Petrus bestijgt: Gian Pietro Carafa, Paus **PAULUS IV** (1555-1559).

DE EENMANSPOLITIEK VAN PAULUS IV « DE VERSCHRIKKELIJKE »

Kardinaal Carafa is bijna tachtig jaar wanneer hij met de pauselijke tiara gekroond wordt. Hij is een lange, magere man met scherpe gelaatstreken en ogen als gloeiende kolen, autoritair en nog boordevol energie. Een tijdgenoot vergelijkt hem met « een pijl die gedurig aan op het punt staat afgeschoten te worden, met de bedoeling ráák te schieten », en iemand anders zegt « dat zijn uitbarstingen even verschrikkelijk en onvoorspelbaar zijn als die van de Vesuvius ».¹

« *Sedert zestig jaar al had Gian Pietro Carafa alle talenten van zijn geest, geheel de kracht van een ijzeren wil en al de gestrengheid van een karakter dat geen enkele tegenstand duldde aan één enkel doel gewijd: het doen herleven van het prestige, de macht, de zuiverheid en de waardigheid van de Kerk* » (Pastor, *op. cit.*, p. 637). Maar

(1) Aangehaald in Daniel-Rops, *op. cit.*, p. 109.

daartoe vertrouwt hij meer op het individuele initiatief dan op collectieve ondernemingen... zoals het Concilie.

Zes dagen na zijn uitverkiezing houdt Paulus IV zijn eerste consistorie, waarin hij met geen woord rept over het Concilie. De kardinalen bekijken elkaar veelbetekenend : ze hebben het begrepen. De nieuwe Opperherder wil duidelijk een andere koers varen.

Gedurende vijf jaar regeert de Paus met een ijzeren vuist om de hervormingen die hij noodzakelijk acht door te voeren. Bisschoppen en kardinalen worden ongezouten op hun plichten van staat gewezen, al te mondaine geestelijken worden publiekelijk tot de orde geroepen, de Vaticaanse diensten worden grondig gereorganiseerd, de inquisitie krijgt uitzonderlijke volmachten, pauselijke bullen en decreten volgen elkaar op. Maar Paulus IV krijgt te maken met duizend en één moeilijkheden die zijn werk ondergraven. *« Zijn verdediging van het geloof en zijn gevecht tegen de wanordelijkheden waren te zeer getekend door het exclusieve van zijn persoonlijk gezag om door heel de Kerk aanvaard te worden »* (CRC nr. 334, p. 18). Uiteindelijk loopt deze eenmanspolitiek uit op een mislukking.

« Zijn dood wordt als een opluchting gevoeld. Het volk in Rome verwoest het gebouw van de inquisitie, vernielt zijn standbeeld en drijft op de grofste manier de spot met het afgeslagen hoofd met de tiara » (Bernhart, op. cit., p. 199).

Abbé de Nantes trekt volgende les uit het falen van Paulus IV :

« De grote dwalingen, de grote perioden van ketterij en decadentie werden nooit rechtgezet door het individuele optreden van pausen, hoe energiek ze ook waren, maar door Concilies waarop de bisschoppen van de hele wereld zich samen met de Paus en onder diens impuls engageerden in het grote werk van de noodzakelijke vernieuwing » (CRC nr. 46, p. 2).

DE APOTHEOSE

Pius IV (1559-1565), de nieuwe Paus, heeft de wijsheid en de verdienste het Concilie van Trente opnieuw te openen in januari 1562. Tien volle jaren hebben de werkzaamheden stilgelegen... Van overal stromen de prelaten en de theologen toe, talrijker in aantal nu dan in de beginjaren : tweehonderd vijftig Concilievaarders zullen de laatste decreten in 1563 stemmen.

Tijdens één van de zittingen wordt het H. Misoffer duidelijk gedefinieerd, tegen de ontkenningen van Luther in : elke mis is, op zichzelf, een offer, in de letterlijke en niet in de figuurlijke zin ; het misoffer hernieuwt het offer van Christus op het Kruis ; Christus is priester én slachtoffer tegelijkertijd.

Het Concilie schrijft alle bisschoppen ook voor dat zij seminaries moeten stichten – een nieuwe instelling waarvan de vruchten onberekenbaar groot zullen zijn !

« Niets symboliseert wellicht beter de grootsheid van het werk dat ten koste van zoveel tijd en inspanningen werd tot stand gebracht dan de ontroering van de laatste uren van het concilie » (de Plinval en Pittet, op. cit., p. 76). We schrijven 4 december 1563. Van op de ambo leest de bisschop van Catania alle dogmatische en disciplinaire decreten voor die uitgevaardigd zijn onder de pontificaten van Paulus III, Julius III en Pius IV. Na elk decreet roepen

de Concilievaarders luid : *« Placet ! Placet ! »*, « Het behaagt ons, wij gaan akkoord ! »

Nadat alle decreten voorgelezen zijn vertolkt de Franse kardinaal de Guise met luide stem wat de algemene mening is : *« Dit is ons geloof, dit is onze eenstemmige overtuiging ! Allemaal tekenen wij deze decreten als getuigenis van eensgezindheid en aanvaarding. Dit is het geloof van de H. Petrus en van de apostelen, dit is het geloof van de concilievaarders en van alle ware gelovigen ! »*

Vier legaten, drie patriarchen, vijftientwintig aartsbisschoppen, 169 bisschoppen, zeven abten, zeven generaaloversten en de ambassadeurs van alle katholieke landen zetten plechtig hun handtekening onder de decreten. *« Ik heb zelf gezien »,* schrijft een getuige, *« hoe op diezelfde zitting verschillende van de ernstigste prelaten weenden van vreugde, en hoe personen die elkaar tevoren meestal als vreemden behandelden elkaar toen hartelijk omhelsden. Op het moment van de toejuichingen, voor velen een onverwacht en nieuw gebeuren, ontstond er een golf van bewondering, handgeklap en vreugde. Er was niemand van wie het gelaat, de woorden, ja het gehele lichaam niet de uiterste opgewektheid uitdrukten, in de lofprijzing van God aan wie de eer, de kracht en de glorie behoort in de eeuwen der eeuwen »* (uit het dagboek van Paleotti).

« Wat katholiek en wat niet katholiek was, daarover kon voortaan geen twijfel meer bestaan. De godsdienstige wazigheid, die zoveel geesten bij de katholieken in verwarring had gebracht en die zoveel activiteiten had lamgelegd, was voorbij » (Pastor, op. cit., p. 747).

Wanneer de oude en zieke Paus Pius IV, die zich in zijn paleis voortdurend op de hoogte liet houden van de voorde- ringen van het Concilie, wordt gelukgewenst met het succes door zijn intieme medewerkers Carolus Borromeus en Filippus Neri – allebei toekomstige heiligen – zegt hij alleen maar in alle nederigheid : *« ALLES WERD BEWERKSTELLIGD DOOR DE INGEVING VAN GOD. »*

* * *

« De redding van de Kerk in de zestiende eeuw was het resultaat van twee acties, van mekaar onderscheiden maar tegelijkertijd samenlopend.

*« De eerste verdient de naam van **Contrareformatie** : de katholieke oppositie en weerstand, de alsmaar krachtiger en beter georganiseerde reactie tegen de pretenties van de Nieuwlichters om de Kerk te veranderen ; deze weigering vindt haar hoogtepunt en haar leerstellige rechtvaardiging in de definities en de anathema's van het Concilie van Trente. De tweede actie is de heiliging van de katholiek gebleven samenleving waartoe uiteindelijk besloten werd ; deze **Kerkhervorming** was het antwoord op het onheil dat voortvloeide uit de godsdienstoorlogen, en de machtige adem van de Contrareformatie droeg er krachtig toe bij : het was dringend nodig om mee te helpen aan de redding van de Kerk door de heiligheid.*

*« Het is de koppeling van deze twee acties, die van vijandigheid tegenover de goddeloze Hervorming van de Kerk en die van geestdrift voor de heilige hervorming van de gelovigen, die uiteindelijk, door de genade Gods, de mooie naam van **Katholieke Restauratie in de zestiende eeuw** opleverde »* (abbé de Nantes, CRC nr. 4, jan. 68, p. 9).

redactie KCR

CHRISTUS « KONING VAN POLEN » ?

NIET ALS HET VAN DE BISCHOPPEN AFHANGT

Op 22 december jl. hield Paus Benedictus XVI de traditionele kersttoespraak tot de Romeinse Curie. Hij kwam bij die gelegenheid terug op de vier « apostolische reizen » die hij het afgelopen jaar gemaakt had. Eén van die reizen bracht hem naar Polen.

« Overal in Polen waar ik naartoe geweest ben », aldus de Paus, « heb ik de vreugde van het geloof aangetroffen. "De vreugde in Jahweh is uw kracht", zegt de schriftgeleerde Esdras tot het volk van Israël vlak na de terugkeer uit de ballingschap (Nehemias 8, 10): dit woord heb ik in Polen kunnen ervaren als een realiteit. Ik ben diep getroffen geweest door de grote hartelijkheid waarmee ik overal ontvangen ben geweest.

« Zo is het bezoek aan Polen voor mij in de diepste betekenis van het woord een feest van de katholiciteit geweest. Christus is onze vrede die hen die gescheiden zijn verenigt. Boven alle verschillen van historische tijdvakken en culturen is Hij de verzoening [tussen Duitsland en Polen]. Ik zou nogmaals op uitdrukkelijke wijze en van ganse harte de Kerk in Polen willen danken voor deze aangrijpende ervaring van de katholiciteit. »

De Polen hebben « onze zachtmoedige Christus op aarde » inderdaad onthaald als de Plaatsvervanger van Hem die sommigen van hun volksvertegenwoordigers zouden willen kronen tot « Koning van Polen ».

Polen is een land dat voor meer dan 95 % katholiek is. Toch maakt het momenteel de bittere ervaring van een diepe verdeeldheid mee. In de *Sejm*, de door rechtse katholieken gedomineerde Kamer van Volksvertegenwoordigers, werd op 21 december jl. een wetsvoorstel ingediend om Jezus Christus de titel van « KONING VAN POLEN » toe te kennen. De ini-

tiatiefnemer, de 36-jarige Artur Górski van de Partij voor Wet en Gerechtigheid (PiS), had zijn plan al aangekondigd in mei 2006, tijdens het pausbezoek. Górski onderstreepte toen « de noodzaak voor de Poolse natie om de Koning der Koningen de plaats te geven die Hem toekomt. »

Het wetsvoorstel werd onderkend door 46 volksvertegenwoordigers, leden van de Liga van Poolse Gezinnen (LPR), de Boerenpartij (PSL) en de Partij voor Wet en Gerechtigheid van de tweelingbroers Kaczynski, van wie de één president van Polen is en de ander eerste minister. Zij wazen er op dat de H. Maagd Maria 350 jaar geleden al uitgeroepen werd tot « KONINGIN VAN POLEN » door koning Jan Kazimierz Vasa, omwille van haar bijstand in de strijd tegen de Zweedse bezetter.

Toen de Zweedse troepen in 1655 Polen binnenvielen, veroverden zij in een bliksemoffensief Warschau en Krakau, waardoor zij het land ei zo na op de knieën kregen. Het grootste deel van het Poolse leger en de meeste edellieden zwoeren trouw aan de Zweedse koning Karel X, die zich daarop klaarmaakte om de kroon van Polen voor zichzelf op te eisen. Maar bij de belegering van Czeszochowa, waar in het Paulinerklooster boven op de *Jasna Góra* of Berg van Licht de beroemde icoon van de Zwarte Madonna werd bewaard, werd de Zweedse overmoed gebroken: ondanks een beleg van vijftienveertig dagen moest een overmacht van twaalfduizend Zweden zich gewonnen geven tegenover amper driehonderd Poolse verdedigers. De Heilige Maagd had eens te meer haar grote macht getoond! Vanuit Czeszochowa zette Polen het tegenoffensief in en heroverde het zijn onafhankelijkheid. Deze miraculeuze ommekeer maakte van de Zwarte Madonna het symbool van de na-

tionale eenheid van Polen. Jan Kazimierz kroonde haar daarom tot Koningin en plaatste de Poolse natie onder haar bijzondere bescherming.

Het recente initiatief van de katholieke volksvertegenwoordigers werd ogenblikkelijk bekritiseerd door verschillende Poolse bisschoppen. « Christus heeft geen behoefte aan een verklaring van het Parlement om de koning van onze harten te zijn », verklaarde Mgr. Tadeusz Pieronek, voormalig secretaris van de Poolse bisschoppenconferentie en rector van de Pauselijke Academie voor Theologie van Krakau. « De volksvertegenwoordigers zouden er beter aan doen zich bezig te houden met hun grondwettelijke prerogatieven, en het aan de religieuze instellingen en de Kerk overlaten hun eigen werk te doen », aldus nog Mgr. Pieronek. De aartsbisschop van Warschau-Praga, Mgr. Slawoj Leszek Glodz, was ook bijzonder scherp: « De afgevaardigden zouden beter bidden en boete doen, dat zou goed voor hen zijn. » En Mgr. Jozef Miroslav Zycinski, aartsbisschop van Lublin en deken van de katholieke universiteit in die stad, noemde het parlementair initiatief « volkomen onaanvaardbaar ».

Ook het « katholieke » Polen is dus als « EEN GROTE STAD DIE VOOR DE HELFT IN PUIN LIGT ». In het licht van Fatima is dit alles erg bedroevend. Want door zo te reageren tegen een deel van het Poolse volk en zijn katholieke vertegenwoordigers bereiden deze bisschoppen noch de geesten noch de harten voor op de toewijding van Rusland aan het Onbevleete Hart van Maria. Noch tans zal de Maagd Maria ooit moeten gekroond worden tot Koningin van Rusland, opdat de wereld een grote en algemene « verzoening » zou kennen...

broeder Bruno van Jezus

DE MAAGD EN DE MARTELAREN

DE OORSPRONG VAN DE KATHOLIEKE CHRISTENHEID VAN VIËTNAM

DE tranen van de Heilige Maagd met de wereldbol in Saigon, van 29 tot 31 oktober 2005 (zie *Hij is verrezen!* nr. 19 van januari-februari 2006), de wijding van 57 nieuwe priesters in de kathedraal van Hanoi op 29 november en de oprichting van een zesentwintigste bisdom op 13 mei 2005 hebben de aandacht van de katholieke wereld gevestigd op Viëtnam. Dit land telt, ondanks vijftig jaar communisme, de tweede grootste katholieke gemeenschap van Azië, na de Filipijnen, namelijk bijna acht miljoen gelovigen.

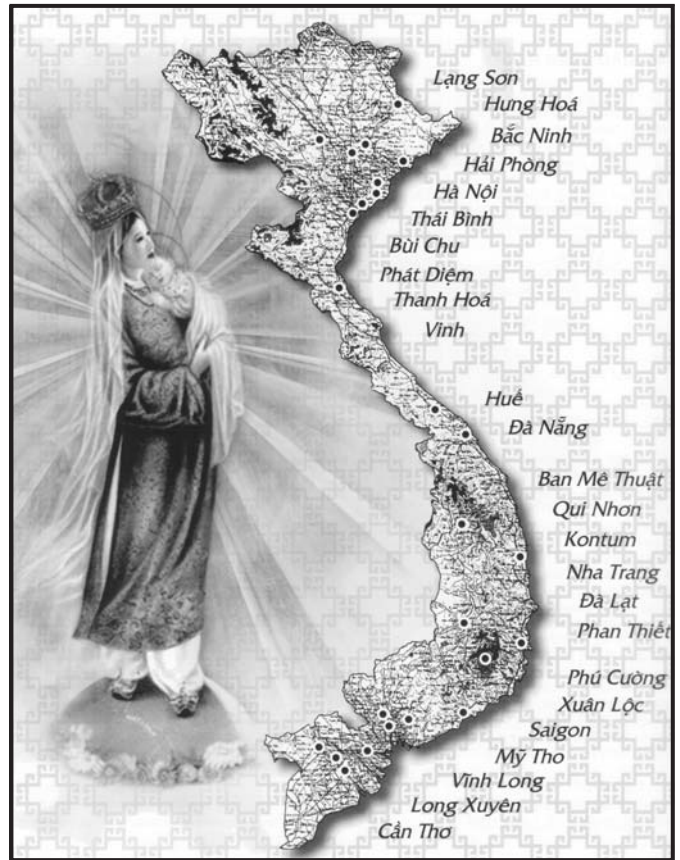
Samen met Laos en Cambodja vormde Viëtnam vroeger de Franse kolonie Indochina¹, en het is te danken aan Frankrijk dat deze landen het katholicisme leerden kennen. Het verhaal van de kolonisering en de missionering verliep onder het teken van de Onbevleete Maagd Maria, de Koningin van de martelaren, zoals terecht werd onderstreept door Mgr. Gendreau (1851-1935) van de *Missions étrangères* in Parijs: « *De christenen van Tonkin noemen Maria de HEILIGE MOEDER en zij beschouwen haar als de beschermvrouwe van geheel hun godsdienstig leven. Om die reden hebben zij een grote devotie tot de Rozenkrans, die het gebed van hun voorkeur is. Zelfs temidden van de vervolgingen, in de gevangenissen, op weg naar de plaats van hun terechtstelling, prevelden zij onafgebroken het rozenhoedje en hielden zij niet op de HEILIGE MOEDER te aanroepen. Wij geloven dat het niet overdreven is om te zeggen dat de devotie tot de H. Maagd en tot de Rozenkrans er niet alleen voor gezorgd heeft dat de godsdienst in Tonkin van de volkomen ondergang gered werd, maar dat het ook daardoor is dat het geloof nog schitterender opgebloeid is na de vervolgingen. Ja, dat is werkelijk onze overtuiging: omdat de HEILIGE MOEDER getroffen was door de diepe vroomheid van haar kinderen daar in Tonkin heeft zij de boze plannen van onze vijanden in het verleden verijdeld, en wij hopen vast dat dit ook in de toekomst het geval zal zijn* » (aangehaald in het tijdschrift *MARIA*, 1959, deel IV, pp. 1013-1014).

PATER ALEXANDRE DE RHODES

Het eerste missioneringswerk in Indochina staat op naam van de jezuïet Alexandre de Rhodes, één van de meest ondernemende missionarissen in de geschiedenis van de Kerk.

Alexandre werd geboren in Avignon in 1591, waardoor hij zowel onderdaan van de Paus als van de koning van Frankrijk was. In 1612 treedt hij toe tot de Compagnie van Jezus, gedreven door het verlangen om zich toe te wijden aan de bekering van de ongelovigen. Men wijst deze vurige leerling van de H. Franciscus Xaverius het Verre Oosten als missiegebied toe. Maar omdat de toegang tot Japan afgesloten is, gaat Alexandre in december 1624 aan wal in Annam, niet ver van de haven van Tourane.

Twee jaar tevoren, op Driekoningendag 1622, heeft Paus Gregorius XV in Rome de « *Pauselijke Congregatie voor de verspreiding van het geloof* » opgericht, beter bekend als de « *PROPAGANDA FIDE* », die het bestuur waarneemt over alle gebieden waar de Kerk nog niet ingeplant is. De Kerk wil breken met het bestaande systeem van het zgn. Patronaat – waarbij alle macht over de kolonies uitsluitend in handen is van de vorsten van Spanje en Portugal – en de katholieke missies reorganiseren. We zijn in volle Contrareformatie: de tijd dringt om missionarissen te sturen naar de streken waar de Engelse en Hollandse pro-

De 25 reeds bestaande bisdommen van Viëtnam.

testanten via hun handelspraktijken ravages aanrichten. De katholieke missionarissen hebben een ander doel voor ogen: « *Het doel dat ik me gesteld heb tijdens mijn reizen was niet mooie dingen te zien maar veeleer mooie dingen te doen* », zal pater de Rhodes later schrijven. « *Al wat ik mij heb aangematigd was de glorie van Jezus Christus, mijn goede kapitein, en de oogst aan zielen, wat Zijn werk is.* »

Na een eerste vruchtbaar verblijf in Annam vervolgt de jezuïet zijn weg noordwaarts naar Tonkin, waar hij aankomt op 19 maart 1627, op het feest van Sint-Jozef, die hij onmiddellijk uitroept tot « *patroon en voedstervader van de pasgeboren Kerk van Tunquin [sic]* ».

Alexandre wordt goed ontvangen door de koning. Hij leert met een verbazend gemak de plaatselijke dialecten en krijgt de naam *Dâc Lô*, « *Hij die mensen op de goede weg brengt* ». Hij geeft godsdienstonderricht, en hij bekeert en doopt vanaf het eerste jaar verschillende honderden Tonkinen. Door zijn joviale en gastvrije manier van doen hecht hij de inwoners, die zo goed ingesteld zijn om het Evangelie te ontvangen, aan zich. Hij stelt een ingenieus systeem op punt om de taal van Tonkin fonetisch om te zetten in Romeinse letters: dit is het zogenaamde « *Quốc ngữ* », dat tot op vandaag in gebruik is. In 1651 laat hij in Rome een *Catechismus* en een *Woordenboek* in de taal van

(1) Voor de drie bestanddelen van het huidige Viëtnam waren in de Franse tijd andere namen in gebruik: *Tonkin*, het noorden, met als belangrijkste stad Hanoi; *Annam*, het centrale deel, met de oude keizerlijke hoofdstad Hué; en *Cochin China*, het zuiden, waarvan Saigon (het huidige Ho-Chi-Minhstad) de voornaamste metropool was. De Fransen spraken over Annamieten als ze het gehele Vietnamese volk bedoelden.

Annam drukken ! « *Door het Viëtnamees te romaniseren won hij de geesten voor de godsdienst van Rome* », schrijft Philippe Héduty terecht.¹

In 1640 is het aantal gedoopten al opgelopen tot honderdduizend. « *Ze hebben zo 'n sterk geloof dat niets in staat is om het uit hun hart te rukken... Ze lopen vijftien dagen te voet om te kunnen biechten of de Mis te horen. Wat mij schitterend geholpen heeft om deze mooie wijngaard te cultiveren was de hulp van mijn catechisten ; de grote vooruitgang van deze Kerk is waarlijk, na God, aan hen te danken. Omdat ik zag dat ik de enige priester was die kon preken zorgde ik ervoor dat ik enkele ongehuwde christenen in mijn gezelschap had die vol ijver en vroomheid waren om mij te helpen bij de bekering van de zielen.* »

Zijn prediking gaat gepaard met mirakels : « *Het geloof triomfeert en overwint de dwaling, en de Kerk wordt ingeplant in veel nieuwe gebieden waar tevoren de demonen werden aanbeden.* » Maar de hel wordt ontketend in de tussenpersonen van mandarijnen en Hollanders. Pater de Rhodes wordt beschuldigd van tovenarij en is verplicht Tonkin te verlaten in 1645. « *Mijn lichaam verliet Cochinchina en Tonkin, maar zeker niet mijn hart : in werkelijkheid behoort het beide toe, en ik geloof niet dat het er ooit zal weggaan.* »

In zijn bagage draagt hij een kostbaar aandenken mee : het hoofd van zijn jonge catechist André, die geweigerd had zijn geloof af te zweren en daarom onthoofd was. Deze relikwie herinnert hem aan de onbreekbare band die hem verbindt met de jonge Kerk van Viëtnam, en het engagement dat hij aangegaan is om deze christenheid dienstbaar te zijn. Maar zijn geest blikkt ook al verder vooruit : « *Als zij in staat zijn tot het martelaarschap voor het geloof, zijn ze dan ook niet waardig genoeg om priester te zijn ?* »

Hij heeft het voorbeeld van Japan voor ogen, waar de jonge christenheid de verschrikkelijke vervolging die haar vernietigde niet overleefd heeft. Hij begrijpt dat de Kerk in Viëtnam alleen maar echt wortel kan schieten als er een plaatselijke clerus gevormd wordt. Bij zijn terugkeer in Europa bepleit hij bij Paus Innocentius X het uitsenden van bisschoppen en priesters die werk moeten maken van deze vorming.

« *Ik dacht* », zo schrijft hij, « *dat ik in Frankrijk, het meest vrome koninkrijk ter wereld, wel verschillende soldaten zou vinden om uit te trekken voor de verovering van heel het Oosten en de onderwerping ervan aan Jezus Christus. Meer in het bijzonder hoopte ik er bisschoppen te krijgen om in die kerken onze vaders en meesters te zijn.* »

Hij vergiste zich niet : in Parijs vond hij de gewenste missionarissen in de personen van François Pallu (uit de omgeving van Tours) en Pierre Lambert de La Motte (een Normandiër) ; beiden waren lid van de « *Bons Amis* », een vroom genootschap dat toegewijd was aan de H. Maagd.

HET WERK VAN DE « OOSTERSE MISSIES »

Met de hulp van de machtige en devote Compagnie van het H. Sacrament ziet het werk van de « Oosterse Missies » het levenslicht. De geestelijke vader ervan wordt echter aan de kant geschoven ten gevolge van intriges door de koning van Portugal : pater Alexandre de Rhodes wordt

door zijn oversten benoemd tot missionaris in... Perzië. Daar zal hij overlijden in 1660, zonder zijn geliefde Viëtnam nog ooit te hebben teruggezien. « *Als de graankorrel niet sterft...* »

Lambert en Pallu worden door Paus Alexander VII allebei benoemd tot bisschop in *partibus infidelium* en apostolisch vicaris. Over zee en over land bereiken ze tenslotte hun werkterrein. De *Propaganda Fide*, die het enge kader van het Spaanse en Portugese Patronaat wil doorbreken, heeft hen gedetailleerde "Instructies" meegegeven, in het bijzonder de richtlijn om de grootst mogelijke autonomie tegenover de politieke gezagsdragers na te streven. Maar er is niets aan te doen : hun basis is Parijs, en hun onderneming wordt daar gezien als een zaak van nationaal belang waarvoor geen moeite te veel is ; in 1663 zal de jonge koning Lodewijk XIV trouwens de *Société des Missions Étrangères* officieel erkennen. « *Hun stoutmoedig project kon slechts werkelijkheid worden door het te verankeren in de Franse samenleving, en het was onvermijdelijk dat het daarvan niet alleen de geestelijke maar ook de politieke stempel meekreeg.* »²

De Vereniging van de Buitenlandse Missies streeft een drievoudig doel na : de vorming van een autochtone geestelijkheid, de zorg voor de nieuw bekeerden en de bekering van de heidenen, dat alles in een geest van strikte onderwerping aan de Heilige Rooms-katholieke Kerk en van absoluut vertrouwen in de Allerheiligste Maagd :

« *Ik ben er meer dan ooit van overtuigd dat de Allerheiligste Maagd de voornaamste drijfkracht is geweest achter onze geliefde missie en dat Zij de leiding en het bestuur ervan in eigen handen wil nemen* », schrijft Mgr. Pallu op 16 maart 1662 aan zijn confraters in Parijs. « *Wij zijn de opzichters van de legers van de Maagd Maria. Laten wij in ons hart kijken : dan zullen wij weten dat het vervuld is van een heilig verlangen om Haar in deze expeditie te dienen, ten koste van ons bezit, onze rust en ons leven, ieder op zijn eigen manier [...] Ik denk dus dat wij uitgekozen zijn door de Allerheiligste Maagd voor de dienst van onze meest verlaten broeders, en daar bedoel ik de ongelovigen mee, die werkelijk moederziel alleen zijn.* »

Dankzij hun onafgebroken inspanningen en hun onverstoortbaarheid in elke beproeving slagen onze twee bisschoppen er in, samen met hun metgezellen, om vanuit het koninkrijk Siam de missies van Indochina op een stevige basis uit te bouwen. Deze worden onder de bescherming van Sint-Jozef geplaatst : « *Niemand kan iets degelijks ondernemen als hij de zaken van het geloof bekijkt zonder de tussenkomst van deze grote heilige* », verklaart de eerste synode van Tonkin, gehouden in februari 1670 te Pho Hiên.

De Kerk van Tonkin beleeft in die tijd haar hoogste bloei. Een missionaris getuigt : « *Zij is als een paradijs op aarde, waarin de christenen in zo 'n grote onschuld leven dat zelfs de afgodendienaars erdoor getroffen worden en moeten toegeven dat de wet die de paters prediken te heilig is om zomaar geminacht te worden.* » Op het einde van de zeventiende eeuw telt deze voorbeeldige christenheid 200.000 gelovigen. De priesters hebben seminaries opgericht en parochies gesticht. Ze hebben gemeenschappen van vrome vrouwen ingesteld, de zgn. « *Geliefden van het Kruis* ». Binnen

(1) *Histoire de l'Indochine française*, 1998, p. 31. – (2) Jean Le Pichon, *France-Indochine, au cœur d'une rencontre*, 2005, p. 165.

een tijdsbestek van veertig jaar heeft de Vereniging van de Buitenlandse Missies 96 missionarissen gestuurd. Bewonderenswaardige persoonlijkheden zoals een Mgr. Deydier en een Mgr. de Bourges geven het beste van zichzelf in Tonkin. En uiteraard vertegenwoordigen zij daar niet alleen de Kerk, maar ook Frankrijk. Zo is Mgr. Pallu aan het hof van Siam tegelijkertijd de afgezant van de Paus én van de Zonnekoning.

Het duurt echter niet lang voor de vervolging de christelijke gemeenschappen van Annam en Tonkin treft. Ondanks enkele periodes van respijt vloeit het bloed van de martelaren overvloedig in deze streken die nog overheerst worden door het heidendom. Maar hun dood kondigt nieuwe oogsten van christenen aan.

MGR. PINEAU DE BÉHAINE

Op het einde van de achttiende eeuw verschijnt in Indochina een zeer bijzondere persoonlijkheid : Mgr. Pineau de Béhaine, bisschop van Adran en apostolisch vicaris van Cochin China.

Op dat ogenblik wordt het land verscheurd door een verschrikkelijke burgeroorlog, die hongersnood en miserie onder het volk veroorzaakt. Mgr. de Béhaine is bang dat de koning van Cochin China, Nguyễn Anh, die nagenoeg van zijn hele land beroofd is door rebellen uit het noorden, een beroep zal doen op de protestantse mogendheden om zijn koninkrijk te heroveren. Daarom raadt hij de vorst aan om zich tot Frankrijk te wenden. Nguyễn Anh stemt hiermee in en benoemt de missiebisschop tot zijn gevolmachtigde minister bij de koning van Frankrijk ; tegelijkertijd vertrouwt hij hem de opleiding van zijn zoon en troonopvolger, prins Canh, toe.

In november 1787 worden de bisschop en zijn jonge beschermeling ontvangen in het paleis van Versailles. Zij zijn dragers van het verzoek om hulp van de vorst van Cochin China : hij doet een beroep op de koning van Frankrijk om zijn land terug te winnen. In ruil voor militaire steun doet hij interessante voorstellen : de afstand van de haven van Tourane en het eiland Poulo Condor, en het monopolie over de buitenlandse handel met zijn land. Lodewijk XVI ziet wel wat in deze voorwaarden, die het voordeel hebben dat zij Engeland in dit deel van het Verre Oosten de pas afsnijden, en hij stemt toe.

Maar door de moedwil van de vertegenwoordigers van Frankrijk in Pondichéry¹ zal het verdrag nooit toegepast worden. Minder dan twee jaar later breekt de Revolutie uit in Frankrijk. Hoe zou Lodewijk XVI, die door zijn eigen onderdanen onttroond is, een contrarevolutie in Indochina kunnen ondersteunen ? Om de eer van Frankrijk te redden, dat immers zijn woord gegeven heeft, recruteert Mgr. de Béhaine op eigen initiatief een honderdtal Franse vrijwilligers met wie hij aan wal gaat in Saigon op... 14 juli 1789. Met de hulp van deze ingenieurs, ambachtslui en soldaten moderniseert hij de vloot en het leger van Nguyễn Anh, bouwt voor hem citadellen in de trant van Vauban en verzekert hem zo van de overwinning op zijn vijanden. Na Saigon veroverd te hebben neemt de koning ook Hué in 1801 en Hanoi in 1802 in, waarna hij de keizerlijke titel aanneemt en onder de naam *Gia Long* regeert tot aan zijn

dood in 1820. Voor de eerste keer in zijn geschiedenis is Viëtnam verenigd, met Franse steun.

De afhankelijkheid van prins Canh aan zijn huisleraar heeft echter de jaloezie gewekt van de kaste van de mandarijnen. Omdat ze bang zijn dat de troonopvolger zich tot het christendom zou kunnen bekeren, wat het einde van hun privileges zou inluiden, lukken ze er met intriges in om de leerling van zijn leraar weg te halen.

Op 9 oktober 1799 sterft Mgr. Pineau de Béhaine. Kort voor zijn dood had hij nog volgend gebed tot zijn kruisbeeld gericht :

« Kostbaar kruis dat heel mijn leven lang mijn lotgeenoot was, en dat op dit moment mijn troost en mijn hoop is, sta mij toe u voor de laatste keer te omhelzen. Zware beledigingen waren uw deel in Europa [door de Franse Revolutie] ; de Fransen hebben u omvergeworpen en uit hun tempels verbannen ; vermits zij u niet meer respecteren, kom naar Cochin China. Ik heb u willen doen kennen aan dit volk, dat eerder primitief is dan boosaardig, en u in dit koninkrijk willen planten tot op de vorstelijke troon – maar mijn zonden hebben mij onwaardig gemaakt om het werktuig te zijn van zo'n grootse onderneming. Plant

Ter gelegenheid van de receptie die volgde op de ondertekening van het verdrag van Versailles liet koningin Marie-Antoinette dit charmant schilderij vervaardigen van prins Canh, de zoon van Nguyễn Anh; de schilder, Maupérin, kon het niet over zijn hart krijgen de Oosterse prins met spleetogen af te beelden... (foto Archieven MEP).

(1) Pondichéry, in het Engels Pondicherry, ligt in het zuidoosten van India. In 1673 kocht de *Compagnie française des Indes orientales* de stad over van een plaatselijke sultan en bouwde haar uit tot het bruggenhoofd van de Franse handelsbelangen in India. Daartoe moest wel bijna onafgebroken strijd gevoerd worden tegen de Hollanders en de Engelsen.

hier zelf uw kruis, o mijn Verlosser, en heers over de inwoners van Cochinchina. »

Om de nagedachtenis van zijn vriend te eren laat Gia Long in het hart van Saigon een mausoleum in de vorm van een pagode oprichten, het mooiste monument van de stad, waarop men volgend opschrift kan lezen: « *Mgr. Pineau de Béhaine was van Franse afkomst. Zijn daden verdienen het om als voorbeeld voor het nageslacht in herinnering te blijven. Het snelle herstel van ons koninkrijk is voor een groot deel te danken aan de onvermoeibare inspanningen van de Grote Meester...* »

ONZE-LIEVE-VROUW VAN LAVANG

De « *grootse onderneming* » waartoe Mgr. de Béhaine zich niet waardig genoeg achtte, zal door de Heilige Maagd zelf tot een goed einde gebracht worden, met de hulp van haar missionarissen en martelaren. Het jaar tevoren, in 1798, is zij inderdaad verschenen in het dorpje Lavang, op 60 km ten noorden van Hué.

Nieuw bekeerden hadden daar hun toevlucht gezocht om te ontsnappen aan de burgeroorlog die aangestookt werd door de Tây Sơn, en zij hadden de gewoonte aangenomen om elke avond het rozenkransgebed te bidden vóór een beeltenis van de H. Maagd, aan de voet van een Indische vijgenboom. Op een dag, zo verhaalt de kroniek, « *op het moment waarop de christenen zich na het gebed terugtrokken, verscheen hen een dame van een verblindende schoonheid. Ze was in het wit gekleed en omgeven door licht; twee charmante kinderen, die elk een toorts droegen, stonden links en rechts van haar. De dame ging verschillende keren op en neer langs de opgetogen christenen (waarbij haar voeten de grond raakten als om er bezit van te nemen). Daarna bleef ze staan en sprak ze met een uiterst zachte stem deze woorden uit die iedereen hoorde en die door de traditie vroom bewaard zijn: "Mijn kinderen, wat jullie mij gevraagd hebben sta ik jullie toe, en vanaf nu zal ik iedereen verhoren die hier tot mij komt bidden."* Na dit gezegd te hebben verdween zij, en daarna verdween ook het licht dat haar omgaf. »

Een andere versie voegt hieraan toe dat zij aan al haar kinderen vroeg « *om zich blij te tonen dat zij mochten lijden voor hun geloof. Zij legde hier grote nadruk op, evenals op de noodzaak van het gebed.* »

Na de dood van keizer Gia Long braken opnieuw vervolgingen los. De boeddhisten bouwden in Lavang een pagode vlak naast de "boom van de christenen". Maar op de dag van de inwijding ervan stelden zij vast dat het beeld van Boeddha omvergegooid was en dat al zijn cultusvoorwerpen rondom de pagode verspreid lagen. Verschillende vooraanstaanden, die deze verwoesting vooraf in een droom aanschouwd hadden, besloten: « *Het is de hemelse Dame die dit gedaan heeft. Ze beschouwt dit terrein als haar domein. Deze plaats is heilig.* »

Lavang zou ooit de grote mariale bedevaartplaats van Viëtnam worden. Tot op vandaag stromen daar elk jaar honderdduizenden pelgrims samen, want de Heilige Maagd – door de Hemel en door haar kinderen uitgeroepen tot Koningin van Viëtnam – verspreidt er haar genade in overvloed.

HET BLOED VAN DE MARTELAREN...

Zoals pater de Rhodes begrepen ook de eerste apostolische vicarissen dat er tussen hun priesters en de Annamieten tussenpersonen nodig waren om bij hun landgenoten het door de missionarissen gepredikte geloof te verspreiden. Met dat doel leidden zij autochtone catechisten op die gegroepeerd werden in het centrum van de missie, « het Huis van God » genaamd. Daar werden zij gedurende zes jaar gevormd in de wetten van de Kerk en de beleving van het christelijk leven. De bisschop koos vervolgens de meest verdienstelijken onder hen uit om hen naar het priesterschap te leiden. In de rangen van deze Annamietische catechisten en priesters telt men veel martelaren en geloofsbelijders.

In 1833 brak een gewelddadige vervolging los op bevel van keizer Minh-Mang, de tweede zoon van Gia Long, die de erfenis van zijn vader verloochende en brak met diens politiek van verdraagzaamheid. Alle katholieke Annamieten kregen te horen dat zij geloofsafval moesten plegen als zij de doodstraf wilden ontlopen. Minh-Mang, die een uitermate losbandig leven leidde – hij had niet minder dan 700 concubines! – liet tegenover de christenen en hun missionarissen zijn wreedheid de vrije loop.

Isidore Gagelin, die vóór de vervolging aan het hof met de eer verschuldigd aan een mandarijn behandeld werd, leverde zichzelf uit om zijn medechristenen te beschermen. Deze Franse priester opende in 1834 als eerste de lijst van de martelaren van Hué en verwierf de palm van het martelaarschap door wurging.¹

In 1835 onderging **Joseph Marchand** de vreselijke executie "van de honderd wonden", waarbij hij met gloeiend hete tangen levend gevild werd. Nadat hij de geest gegeven had hakten de beulen zijn lichaam in vier stukken en wierpen die in de zee; zijn hoofd werd in de voornaamste steden van het rijk tentoongesteld en daarna vermorzeld in een vijzel: absoluut niets mocht er overblijven van de man die het gewaagd had de keizer te trotseren door een "perverse godsdienst" te prediken.

Rond hetzelfde tijdstip werd **Jean-Charles Cornay** veroordeeld om in stukken gehakt te worden. Uit medelijden gaf de generaal die belast was met de executie het bevel om allereerst het hoofd af te houwen! De beul likte het bloed van de martelaar af van zijn sabel, en één van de beulsknechten rukte de lever uit het lichaam en at die op... Op die manier bewezen deze Oosterlingen grote eer aan de missionaris, van wie ze zich zo de heldenmoed wilden eigen maken; bij een misdadiger van gewoon recht zouden ze zo iets nooit gedaan hebben.

François Jaccard, die gedurende tien jaar door de keizer verplicht werd als vertaler en tolk voor hem te werken en voor wie Minh-Mang een vreemde fascinatie betoonde – sommigen hebben de vergelijking gemaakt met de houding van Herodes tegenover Sint-Jan-de-Doper – werd uiteindelijk in 1838 op bevel van de tiran gewurgd.

In hetzelfde jaar werd het doodvonnis voltrokken aan **Pierre Dumoulin-Borie**, die vlak vóór zijn executie vernam dat hij benoemd was tot bisschop van Tonkin. De bewaker die de geestelijke moest onthoofden had grote bewondering en zelfs genegenheid voor zijn gevangene

(1) Een aantal details over de martelaren van Viëtnam staan niet in het oorspronkelijke artikel maar zijn gehaald uit het interessante boekje van Christian Simonnet, missionaris van de *Missions Étrangères: Les dix saints martyrs français du Vietnam*, uitg. La Salle des Martyrs, Parijs, 1989 (96 pp.).

opgevat ; hij moest zich moed indrinken en was daardoor zo beschooten dat hij zevenmaal zijn sabel moest laten neerkomen vooraleer hij het hoofd afgehakt had... De grote halsladder waaraan Mgr. Borie tijdens zijn lange gevangenschap vastgemaakt was, werd naar Frankrijk overgebracht, evenals zijn relieken. Zij zouden de eerste getuigenissen vormen in de beroemde « Martelarenzaal » van het *Institut des Missions Étrangères* te Parijs, vandaag gesitueerd in de crypte van de kapel aldaar.

... IS HET ZAAD VOOR CHRISTENEN

Het prachtig getuigenis van deze vurige apostelen en hun bovennatuurlijke uitstraling wekten grote bewondering, zelfs in het kamp van de vervolgers. Tegelijkertijd werd de moed van de katholieken erdoor verstevigd. Tientallen Annamietische priesters werden op dezelfde wijze gemarteld, onthoofd, gevierendeeld... Honderden nieuwgedoopten werden in de gevangenis gegooid, afgeranseld, verbannen of vermoord... De martelarenlijst van Viëtnam is bijzonder lang – méér dan honderdduizend, schat men ! Maar « *het bloed van de martelaren is zaad voor christenen* », zoals Tertullianus het zo treffend uitdrukte. Velen die aanwezig waren bij de vreselijke executies bekeerden zich tot het christendom.

Wat Frankrijk betreft, de verhalen over de terechtstellingen zetten allesbehalve een domper op de vurigheid van de missionarissen die klaar stonden om te vertrekken. Integendeel, het martelaarschap van hun voorgangers deed de nieuwelingen nog sterker verlangen naar het vertrek, opdat ook zij hun bloed zouden kunnen vergieten voor Christus en voor de zielen.

Telkens als het bericht van een marteldood binnenkwam, begaven de seminaristen van de *Missions Étrangères* zich naar de bidkapel in de tuin om er een *Magnificat* als dankzegging te zingen. De dag van hun vertrek kwamen ze terug naar de kapel, om hun apostolaat toe te vertrouwen aan de Koningin van de martelaren. Het koor hief dan het *Afscheidslied* aan, gecomponeerd door Gounod, gevolgd door het *Ave Maris Stella* voor de lange overtocht over de zee. Vervolgens begaf men zich naar de eigenlijke kapel van het seminarie, waar de talrijke familieleden en vrienden hen opwachtten. De vertrekkers bestegen de trappen van het altaar, terwijl de achterblijvers hen de voeten kwamen kussen onder het zingen van de verzen van Isaias : « *Wat zijn ze mooi, de voeten van deze mensen die het Evangelie en de vrede brengen !* » (52, 7).

De directie in Parijs hield de Franse regering gedurig op de hoogte van de toestand van hun missionarissen en van de ongelukkige christenheid van Viëtnam. Paus Gregorius XVI richtte op zijn beurt een smeekbede tot Lodewijk-Filips van Orléans (de « Burger-Koning » die na de revolutie van 1830 als grondwettelijk monarch aan de macht gekomen was) om van zijn gezag gebruik te maken opdat de vervolgingen zouden ophouden. Het tijdschrift *L'Univers* lanceerde een felle perscampagne met de bedoeling een Franse tussenkomst in Indochina te bepleiten. Maar Lodewijk-Filips deed niets, om de eenvoudige reden dat zijn minister van Buitenlandse Zaken, Guizot, een fanatiek protestant was die de commerciële belangen van Engeland in het Verre Oosten niet wilde dwarsbomen. Het was dus wachten op de dood van Minh-Mang, in 1841, vooraleer er geleidelijk aan een einde kwam aan de vervolgingen. De

De marteldood van de H. Pierre Dumoulin-Borie (1808-1838), wiens hoofd de dronken beul slechts na zeven slagen kon afhakken. De missionaris had kort tevoren een loflied op de vreugde gedicht : « Leve de vreugde, ondanks alles ! Het is tevergeefs dat Minh-Mang zijn diadeem bezoedelt in een stroom van bloed. Het is tevergeefs dat hij in zijn razernij onze dagen bekort. De christelijke hoop roept ons toe : leve de vreugde, nu en altijd ! » (foto Archieven MEP).

zoon en opvolger van de keizer, Thieu Tri, toonde zich verdraagzamer tegenover de katholieke godsdienst.

ONDER DE KROMSTAF VAN MGR. RETORD

Op hetzelfde ogenblik wordt Mgr. Pierre Retord (1803-1858), bijgenaamd “de bisschop met de houten staf en het gouden hart”, aangesteld tot apostolisch vicaris van Tonkin. Hij gevoelt een hevige liefde voor het Kruis van Christus, dat hem tijdens zijn jeugd verschenen is boven op een berg die hij moet beklimmen. Als bisschopswapen neemt hij daarom twee in mekaar verstrengelde kruisen, met volgend devies : « *Fac me cruce inebriari* », « Maak dat ik mij bedwelme met het Kruis ! » Tegelijkertijd is hij een onnavolgbaar initiatiefnemer.

Als missionaris in Tonkin kent hij perfect de mentaliteit en de taal van de bevolking van Annam, zodanig zelfs dat hij gedurende een tijd zijn eigen moedertaal vergeet ! Hij maakt gebruik van het stilvallen van de vervolgingen om zijn Kerk uit de catacomben te laten komen en de katholieke liturgie met grote plechtigheid te laten vieren : hoogmissen, feesten, publieke processies,... Hij let er ondertussen ook op dat er onder zijn missionarissen een diepe eenheid heerst, alsook eenvormigheid in de methodes van

evangelisatie die zij gebruiken. « *Dan kunnen we handelen als een leger in slagorde, met een onverstoorbare ordening en een onoverwinnelijke moed.* » (A. Launay, *Mgr. Retord et le Tonkin catholique*, Lyon 1893, p. 197).

Wanneer de moeilijkheden hernemen sticht de bisschop een « Ridderschap van de Dapperen », waarvan hij zichzelf in alle nederigheid de grootmeester noemt ; om er deel van uit te maken moet men een huzarenstuk uithalen ter ere van Jezus en Maria. Hun maarschalkstaf is... het martelaarschap.

Dankzij een bijzondere bescherming van de Allerheiligste Maagd slagen de mandarijnen er nooit in de hand op Mgr. Retord te leggen, gedurende de achttien jaren dat hij overdag en 's nachts Tonkin doorkruist om godsdiensten te geven, vertroosting te brengen, de sacramenten toe te dienen en de devotie tot de kruisweg te verspreiden : « *Niets is meer vertederend* », noteert hij, « *dan onze christenen deze meditatie te horen opzeggen in hun zangerige taal, op een droeve en zachte toon, en met een prachtige eenstemmigheid.* »

DE HOOP OP EEN FRANS INGRIJPEN

Keizer Thieu Tri sterft in 1847. Zijn zoon Tu-Duc – een naam die nochtans letterlijk “deugdzaam nakomelingschap” betekent – zet de vervolging van de christenen terug in gang. Hij vuurt daarbij de vreemdelingenhaat van de boeddhistische intellectuelen aan, die al erg beïnvloed zijn door hun gelijken in China. Mgr. Pellerin, de apostolisch vicaris van Cochinchina, stelt dat met spijt vast : « *Ik ben ervan overtuigd dat deze angst en deze haat [jegens de Europeanen] hier aangewakkerd worden vanuit China, dat tot elke prijs zijn nefaste invloed op zijn buurstaten wil behouden.* » Van hun kant doen Mgr. Retord en Mgr. Jeantet, zijn coadjutor, een dringend beroep op Frankrijk om actie te ondernemen. Maar wanneer hun brief in 1848 Parijs bereikt, is Lodewijk-Filips net door een revolutie van de troon gestoten en is opnieuw de republiek uitgeroepen.

Het gevolg is dat de martelarenlijst van Viëtnam langer wordt. In 1851 wordt **Augustin Schoeffler** in Tonkin terechtgesteld ; wanneer hij met opgeheven hoofd en kalm naar de executieplaats stapt, is de menigte erg onder de indruk : « *Het is een held. Hij gaat de dood tegemoet alsof hij naar een feest gaat. Wat een mooie man, wat een goedheid straalt hij uit ! Hoe kan de keizer zulke mannen laten doden !* » (cf. C. Simonnet, *op. cit.*, p. 57).

Jean-Louis Bonnard is als volgende aan de beurt. Hij sterft de martelaarsdood op 1 mei 1852 « *wegens het prediken van de perverse godsdienst* ». Zijn romp en hoofd worden in de Rode Rivier gegooid, maar door christenen opgevist en overgebracht naar Vinh-Tri, het hoofdkwartier van Mgr. Retord. De bisschop draagt zelf de lijkdienst voor zijn geliefde zoon op in het bijzijn van talrijke autochtone seminaristen.

De Franse marine onderneemt een eerste tussenkomst in 1847, en komt terug in 1856 met de Franse consul in Sjanghai, M. de Montigny. Tourane wordt gebombardeerd, maar de expeditie is onvoldoende voorbereid en loopt met een sisser af. Het is een afgang voor Frankrijk.

Théophane Venard, de zachte « Pater Ven », die al se-

dert twee jaar in Tonkin op post is, spaart zijn kritiek niet : « *Frankrijk moet zich niet vernederen door te onderhandelen met een land dat maar al te graag de spot met haar drijft en dat de Franse missionarissen zonder reden vermoordt. Het enige eerzaam verdrag voor Frankrijk is de oorlog of een vrijwillig aftreden van de vorst van Annam, maar zijn hoogmoed staat zo'n aftreden niet toe. Heren in Parijs, wat kennen jullie de Oosterlingen slecht ! Schande voor Frankrijk ! Pijn bij onze missionarissen en onze christenen. De Franse tussenkomst zal uiteindelijk maar een voorbijvliegende meteor geweest zijn, waarvan de eerste verschijning een gevoel van levendige vreugde teweegbracht bij onze christenen en zelfs bij de heidenen, die allemaal niet alleen zouden willen bevrijd worden van de verdrukking door de huidige dynastie, maar die ook graag het juk van Frankrijk zouden aanvaarden* » (aangehaald in *Dieu est Amour* nr. 105, 1988).

De Franse politiek van halve maatregelen, uitvluchten en eindeloos getalm leidt uiteindelijk alleen maar tot méér vervolgingen. Tussen 1857 en 1862 worden 115 autochtone priesters ter dood gebracht en 80 kloosters van vrouwelijke religieuzen verwoest. Een vierde, misschien zelfs een derde van de vijfhonderdduizend christenen van Viëtnam wordt onder het voorwendsel van “landverraad” opgejaagd als wilde beesten en komt om van miserie of door een gewelddadig einde. De meesten van hen die ter dood veroordeeld worden, stappen naar de plaats van hun terechtstelling onder het bidden van de rozenkrans.

Ook de Franse missionarissen worden niet gespaard. **François Néron**, die zijn gevangenschap en de daarbij horende martelingen zonder één woord te spreken ondergaat, wordt onthoofd op 3 november 1860. **Théophane Vénard** ondergaat hetzelfde lot in de omgeving van Hanoi, aan de oever van de Rode Rivier, op 2 februari 1861 ; in zijn laatste brief, gericht aan zijn vader, schrijft hij : « *Met een licht gesuis zal de sabel mijn hoofd van mijn romp scheiden, zoals een lentebloem door de Tuinman geplukt wordt louter en alleen voor zijn plezier.* » **Étienne Cuenot**, die 32 jaar lang als missionaris in Viëtnam werkzaam is en tot bisschop benoemd werd, sterft van uitputting in de gevangenis van Binh-Dinh op 15 november 1861, vooraleer zijn doodstraf kan uitgevoerd worden.

Ondertussen is Mgr. Retord, op de vlucht in de bergen van het binnenland, in 1858 gestorven, door iedereen verlaten...

* * *

De Franse Republiek besluit pas in 1859 tot een efficiënte tussenkomst. In februari van dat jaar wordt Saigon door Franse troepen ingenomen ; Cochinchina, het zuiden, wordt officieel een Franse kolonie. Cambodja plaatst zichzelf uit eigen beweging onder de bescherming van Frankrijk om het imperialisme van het koninkrijk Siam de pas af te snijden. In 1862 sluit Frankrijk een verdrag met het keizerlijk hof van Hué, waarbij bepaald wordt dat de katholieke gelovigen van Annam en Tonkin de vrijheid krijgen om hun godsdienst te belijden.

zuster Françoise van de Heilige Geest